

Застосування методу проектів у роботі з дітьми дошкільного віку

Дошкільна освіта є самостійною системою, обов'язковою складовою освіти в Україні, яка гармонійно поєднує сімейне та суспільне виховання. Найпершим суспільним середовищем для дитини стає дошкільний навчальний заклад, метою якого є забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини, її фізичного і психічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до природного й соціального довкілля, до самої себе, формування механізмів соціальної адаптації та творчого втілення в умовах життя в товаристві незнайомих дітей і дорослих. Саме тому останнім часом все більший інтерес у педагогів викликає використання психолого-педагогічного проектування у роботі з дітьми дошкільного віку.

Психолого-педагогічне проектування – це проект (форма перспективного планування) діяльності вихованців, у якому поєднане бажання і прагнення дітей, завдання педагога, визначені програмою, варіативність форм, методів та засобів розвивальних дій вихователя і дітей, психологічні закономірності природного розвитку спільної діяльності дітей і дорослого (від бажання – до творчого рівня реалізації задуму). Проектування надає дітям змогу самостійно шукати способи досягнення мети, добирати партнерів, визначати час і місце реалізації задуму; випробовувати свої можливості, зіставляючи їх із бажаннями; практично застосовувати здобуті знання та набуті навички у взаємодії з дорослими та однолітками; реалізовувати своє природне прагнення діяти творчо, активно виявляти власне ставлення до людей і середовища; дітям з проявами обдарованості реалізовувати себе в умовах співпраці з однолітками, які здатні зрозуміти та оцінити їх; користуватися правом вибору.

Правильно організована проектна діяльність передбачає усвідомлену позицію кожного з учасників від самого початку до її завершення.

Психолого-педагогічне проектування складається з шести етапів: мотиваційного, інформаційного, репродуктивного, узагальнюючого, творчого, рефлексивно-оцінювального. Цей поділ є досить умовним, а назва етапу вказує на педагогічні завдання, які є домінуючими в той чи інший період дитячої діяльності.

Звичайно, кожен етап виконує певні навчальні, виховні, розвиваючі завдання і має свої особливості.

I. Мотиваційний етап.

Мета: викликати у дітей бажання створити спільний проект (задум); визначити завдання, зміст та форми діяльності, спрямовані на його реалізацію.

Завдання педагога на цьому етапі: мотивація для формування прагнення, бажання дітей, розвиток їх внутрішньої активності; виявлення наявного рівня знань, умінь, навичок; порівняння їх з програмовими завданнями проекту; конкретизація педагогічних завдань на період реалізації проекту, з урахуванням особливостей групи.

Основні компоненти мотиваційного етапу:

- реалізація проекту починається під час будь-якого виду діяльності чи режимного процесу;
- використання ігрового прийому з метою створення мотивації (листівка; цікавий факт з телебачення, літератури; бандероль, посилка; запрошення; сюрприз у шафі, під подушкою; таємничий гість та ін.);
- визначення разом з дітьми назви та форми творчого етапу («Ходить осінь по дорогах» – вистава для дітей іншої групи або для батьків; «Оповідки осені» – виготовлення книжечки оповідань дітей; «Барви осені» – колективна робота на виставку, створену в дитячому садку; «Осінній бал» – тематичне свято; «Осінній ярмарок» – розвага, тощо);
- створення «древа цілей» (наочне зображення предмета чи образу за даною темою зі вставками, на яких записуються всі пропозиції щодо підготовки та реалізації проекту: осінній пейзаж, де на хмаринках записані завдання про неживу природу, на листочках дерев – про живу, у віконечках будинку – про роботу людей восени в природі і т. д.; кошик з прорізами для овочів, на яких зі зворотної сторони записані завдання; машина, навантажена овочами з написами зі зворотної сторони), визначення, хто і коли його виготовить;
- заохочення бажання і прагнення дітей дізнатись щось нове, схвальна підтримка і оцінка вдалих ініціативних спроб;
- пошук однодумців-дорослих (батьків, інших працівників дитячого садка), які допоможуть реалізувати спільний задум дітей;
- вправлення у вмінні домовлятися, знаходити спільне рішення, терпляче вислуховувати один одного, не залишати без уваги жодної дитячої пропозиції;
- діагностування наявних знань, умінь, навичок дітей;
- уточнення педагогічних завдань вихователя, які впливають зі змісту і форми творчого етапу проекту, конкретизація виховних, розвиваючих і навчальних завдань.

Тривалість мотиваційного етапу, як правило, 1-3 дні.

II. Інформаційний етап

Мета: сформувати систему знань, умінь і навичок, необхідних для реалізації спільного проекту та проявів творчості й фантазії.

Завдання педагога на цьому етапі: формувати вміння дітей вчитися, здобувати знання самостійно, відшукувати інформацію; поповнити, розширити, поглибити знання дітей та сформувати вміння і навички, необхідні для реалізації проекту.

Основні компоненти інформаційного етапу:

- використання форм, методів та прийомів роботи, які сприяють збагаченню вражень та активізації пізнавальної діяльності дітей: тематичні прогулянки, екскурсії, зустрічі з фахівцями, перегляд відеофільмів, прослуховування аудіо записів, проблемні ситуації, питання і пошук шляхів їх вирішення; пошуково-дослідницька робота, екскурсії за межі дитячого садка, тиждень новоприбулої дитини, розвиваючі ігри, доручення на завтра, зумисна помилка вихователя, зміна статусу вихователя на роль дитини;

планування завтрашнього дня тощо;

- використання нетрадиційних прийомів, які розвивають соціальну та інтелектуальну активність дітей серед ровесників та дорослих: крісло оповідача, відкритий мікрофон, групова трибуна, прес-конференція тощо;
- заохочення дітей до самостійного пошуку і обміну інформацією, отриманою за межами дошкільного навчального закладу: з енциклопедій, спеціальної літератури, теле- та радіопередач;
- залучення батьків до пошуку необхідної інформації (домашні усні завдання) та збагачення ігрового середовища;
- поповнення предметно-ігрового середовища матеріалами з теми проекту за допомогою батьків та самих дітей;
- введення нових ігор та їх варіантів з ускладненнями, які логічно «вписуються» у зміст проекту;
- індивідуальна робота з дітьми, відсутніми на мотиваційному етапі, залучення до цього дітей з високим рівнем розвитку;
- проведення фізкультхвилинок, які за змістом пов'язані з темою проекту та видом діяльності.

Триває інформаційний етап 3-5 днів.

III. Репродуктивний етап

Мета: сприяти практичному застосуванню набутих на інформаційному етапі знань, умінь та навичок.

Завдання педагога на цьому етапі: допомогти кожному вихованцю випробувати свої можливості, порівнявши їх з бажаннями; викликати в дітей відчуття впевненості в своїх силах, приймаючи будь-які результати дитячої діяльності; створити умови, за яких у дітей виникатиме потреба регулювати свою поведінку відповідно до набутих уявлень про морально-етичні норми загальнолюдської поведінки; відстежити динаміку розвитку кожної дитини.

Основні компоненти репродуктивного етапу:

- створення умов для послідовного перенесення отриманих знань, умінь та навичок у повсякденне життя дітей, в їх самостійну ігрову діяльність;
- використання нових, нестандартних завдань і проблемних ситуацій, які спонукають дітей до застосовування отриманих знань та вмінь у різних видах діяльності, спеціальних схем, символів, моделей, які активізують прагнення дітей до самостійного пошуку;
- формування комунікативних навичок під час використання різних завдань, які можна виконати, працюючи в парах, трійках, підгрупою;
- розширення ігрових можливостей дітей, вводячи нові сюжетні лінії, правила, атрибути, ігрові персонажі;
- створення спеціальних педагогічних ситуацій, які спонукають дітей до прояву самостійності, вправляють у дотриманні правил поведінки;
- заохочення дітей, особливо невпевнених у собі, за допомогою різних варіантів мовленнєвих висловлювань.

Тривалість репродуктивного етапу 3-5 днів.

IV. Узагальнюючий етап

Мета: узагальнити та систематизувати знання, вміння та навички набуті дітьми протягом попередніх етапів.

Завдання педагога на цьому етапі: з'ясувати, чи відбулися зміни в розвитку кожної дитини; порівняти та проаналізувати результати контрольної-діагностичних зрізів, спостережень за дітьми та дитячі роботи з тими, які отримали на мотиваційному етапі.

Основні компоненти узагальнюючого етапу:

- створення атмосфери доброзичливості та емоційної насиченості колективних заходів: вправлення у розподілі обов'язків між собою, узгодження своїх дій з планами і бажаннями товаришів по групі в процесі спільної діяльності, спрямованої на виконання колективних робіт;

- використання нетрадиційних форм проведення узагальнюючих занять: клуб кмітливих і винахідливих, поле чудес, день ігор наших бабусь, дідусів, мам та татусів, відгадай мелодію, диспут казкових героїв, свято ледарства (які наслідки будуть для наших близьких), день нудьги (які відчуття) тощо;

- спостереження та аналіз ігрової діяльності дітей з метою виявлення нових сюжетних ліній, ролей, ігрових дій змістовно пов'язаних з темою проекту;

- створення умов для творчого розвитку дітей, шляхом зміни та ускладнення завдань, створення ситуацій, які спонукають їх до активного думання, міркування над фактами, дослідницького підходу до речей, предметів, фактів, явищ, використання ними понять, суджень, висновків;

- проведення індивідуальної роботи з дітьми, які були відсутні на попередніх етапах, залучення до роботи з ними дітей з високим рівнем розвитку;

- аналіз готовності групи до творчого етапу.

Тривалість узагальнюючого етапу 2-3 дні.

V. Творчий етап

Мета: реалізувати спільний творчий задум, до якого готувалися на попередніх етапах, наповнити процес його втілення спалахом позитивних емоцій.

Завдання педагога на цьому етапі: створити сприятливу атмосферу для розвитку творчого потенціалу дітей; заохочувати оригінальність ідей дітей, батьків та інших працівників дошкільного навчального закладу.

Основні компоненти творчого етапу:

- проведення заходу, який був задуманий на мотиваційному етапі (свято, виставка, розвага, змагання, сюжетно-рольова гра тощо);

- оформлення групової кімнати відповідно до теми проекту, підготовка костюмів, спеціальних атрибутів, музики, пісень, танців;

- використання творчих завдань під час спостережень, індивідуальної роботи, ігрової, художньої, трудової, фізичної та інших видів дитячої діяльності, які стимулюють креативність (здатність дитини до творчого рішення);

- спільна творча діяльність дітей з батьками, організація виставок, презентація дітьми робіт, виготовлених разом з членами родини, підтримка батьківської творчості в очах дітей;

- заохочення оригінальних ідей дітей, батьків, спроб подолати стандарти і стереотипи в реалізації навіть власних задумів та намірів;

- активізація позитивних емоцій під час спільних творчих справ;
- спостереження за поведінкою дітей у моменти емоційного збудження з метою визначення завдань на наступний тематичний цикл;
- стимулювання прагнення дітей поділитись позитивними емоціями з іншими людьми і порадувати тих, кого не було на святі.

Тривалість творчого етапу 2-3 дні.

VI. Рефлексивно-оцінювальний етап

Мета: проаналізувати рівень організації проекту, що було корисним та цікавим, усвідомити досвід, набутий на попередніх етапах.

Завдання педагога на цьому етапі: навчитися робити детальну психологічну характеристику розвитку дітей; усвідомлено ставитися до набутого досвіду і самоаналізу, відібрати для подальшої роботи ті педагогічні методи і прийоми, які забезпечили високі результати.

Основні компоненти рефлексивно-оцінювального етапу:

- оцінювання своєї діяльності і власних зусиль на попередніх етапах проекту, здійснивши «подорож у часі» в зворотному напрямі;
- використання виготовлених протягом проекту матеріалів (газети, «книгу обліку добрих справ», «дерево цілей», дитячі роботи, костюми, скриньку досягнень, атрибути) як опорних схем, щоб підтримати інтерес до теми розмови, викликати спогади, пережиті позитивні емоції;
- аналіз результатів виявлення творчості, пізнавальної активності в літературно-поетичній, ігровій, художній діяльності дітей, а також творчості та ініціативи з боку батьків;
- порівняння досягнень у різних видах діяльності кожної дитини лише по відношенню до її власних попередніх результатів, усвідомлення педагогом динаміки поведінкових і особистісних змін у розвитку кожного вихованця;
- вправління у вмінні виражати вдячність тим, хто допоміг реалізувати спільний задум, радість за власні успіхи та успіхи дітей групи;
- підтримання найменших ініціатив, ідей щодо нового проекту, того, чим би хотіли займатися діти, що їх цікавить (саме на цьому етапі з'являються пропозиції щодо нових проектів).

Тривалість рефлексивно-оцінювального етапу 1 день.

Наступну тему проекту варто розпочинати лише за умови, що діти вичерпали всі можливі, творчі ресурси з минулої теми і більше немає ідей.

Планування навчально-виховної роботи за проектною моделлю не обмежує дій вихователя жорсткими нормами побудови освітнього процесу, оскільки практично неможливо наперед передбачити і чітко розпланувати хід того чи іншого заняття, спостереження чи гри. Тому вихователь може міняти розклад занять, надаючи перевагу інтегрованим заняттям. Проте дуже важливо, щоб педагог чітко усвідомив і спланував кожен крок проектування спільної з дітьми діяльності, визначивши тему проекту, його мету (навчальну, розвиваючу, соціалізуючу, виховну), орієнтовну тривалість проекту (в групах раннього віку – один день; у молодшій групі – декілька днів; у середній, старшій – від двох тижнів до одного місяця), види діяльності та зміст роботи

з дітьми на кожному етапі.

Таким чином, кожен педагог, який прагне працювати інноваційно, має усвідомити, що його навчальний вплив не може здійснюватись без реальної активної діяльності самої дитини. Зміна відношення педагога до вихованців полягає в тому, що він має сприймати кожну дитину як рівноправного партнера, як особистість, рахуватись з її бажаннями, визнавати за нею право спілкуватись з педагогом на рівних, висловлювати та відстоювати свою думку.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 2012. – №7. – С.4-19.

2. Піроженко Т. О. Психічний розвиток дитини дошкільного віку: досвід роботи сучасного дошкільного навчального закладу. – Запоріжжя: «ЛПС» ЛТД, 2003. – 168 с.

3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. – Тернопіль : Мандрівець, 2012. – 264 с.

4. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Тернопіль : Мандрівець, 2012. – 104 с.

5. Проектні технології у дошкільному навчальному закладі / Упорядник Ю. Д. Буракова. – Х. : Вид. група «Основа», 2009. – 204 с.